

**Lapsen näkökulma huoltajan kirjauksissa
varhaiskasvatussuunnitelmassa**

Sari Vainionpää

Varhaiskasvatustieteen proseminarityö
Kevätlukukausi 2022
Avoin yliopisto
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Vainionpää, Sari. 2022. Lapsen näkökulma huoltajan kirjauksissa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatustieteen proseminaarityö. Jyväskylän avoin yliopisto. 54 sivua.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen lapsen näkökulmaa huoltajan kirjauksissa lapsen omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on varhaiskasvatuksen keskeinen asiakirja, jossa tulee näkyä lapsen osallisuus, kuten Varhaiskasvatuslaki velvoittaa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mielipiteitä, vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita. Varhaiskasvatussuunnitelmalla on siten tärkeä merkitys lapsen kasvun, kehittymisen ja oppimisen kannalta. Lapsen näkökulman pohjalta suunnitellaan varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteet lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa näkyy sekä fenomenologinen ote, että narratiivinen lähestymistapa. Tutkimukseen osallistui 13 viisivuotiasta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Näistä tutkimuksen aineistoksi poimittiin huoltajien kirjaukset sekä omista havainnoistaan että lapsensa mielipiteistä ja toiveista. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysyä.

Lapsen näkökulma ja osallisuus näkyy tutkimuksen tuloksissa. Tutkimus osoitti lasten mielenkiinnon kohteiden olevan hyvinkin perinteisiä asioita. Näitä ovat leikki, luonto ja liikkuminen, joista lapset nauttivat ja joiden myötä myös kehittyvät ja oppivat. Huoltajien kirjauksissa korostui positiivisuus. Lasten osaaamista ja onnistumista sekä myönteisiä asioita esitettiin paljon. Negatiivisia ilmauksia ei juuri esitetty, kuten esimerkiksi haasteita tai jonkun asian osaamattomuutta.

Asiasanat: lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, vasu, lapsen osallisuus, lapsen näkökulma, huoltajan havainto

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
1 JOHDANTO.....	5
2 LAPSUUS RAKENTUU VARHAISKASVATUSSUUNNITELMASSA....	7
2.1 Lapsuudentutkimuksesta toimijuuteen ja osallisuuteen	7
2.2 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa	8
2.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on pedagoginen asiakirja	10
2.4 Lapsen näkökulma ja osallisuus varhaiskasvatussuunnitelmassa.....	12
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	15
3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	15
3.2 Tutkimuksen lähestymistapa	15
3.3 Tutkimusaineiston kuvaus	16
3.3.1 Sähköinen lapsen vasulomake	16
3.3.2 Lapsen vasulomakkeen sisältö.....	17
3.4 Tutkimusaineiston keruu.....	18
3.5 Aineiston analyysi	19
3.5.1 Aineiston tiivistäminen	19
3.5.2 Aineiston ryhmittely	20
3.6 Eettiset ratkaisut.....	21
3.6.1 Tutkimusaiheen valinnan eettisyys	22
3.6.2 Tutkimukseen osallistuvien suojaaminen	22
3.6.3 Lapsen suostumus tutkimukseen	23
3.6.4 Tutkimusaineiston käsittely.....	23
4 TULOKSET.....	25
4.1 Lapsen mielipiteet kuvaavat taitoja ja mielenkiinnonkohteita	25

4.1.1	Lapset kuvaavat taitojaan arjessa ja varhaiskasvatuksen yhteisössä.....	25
4.1.2	Leikki, luonto ja liikkuminen kiinnostavat lapsia	26
4.2	Huoltajien havainnoissa korostuu positiivisuus.....	29
4.2.1	Arjen sujuvuutta pidetään tärkeänä.....	30
4.2.2	Lapsi opettelee yhteistyötaitoja ryhmässä.....	30
4.2.3	Lapsia kiinnostavat perinteiset asiat	32
5	POHDINTA.....	35
5.1	Lapsen mielipiteen kysyminen ja kirjaaminen.....	35
5.2	Lapsen osallisuus perheessä.....	37
5.3	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	38
5.4	Mahdolliset jatkotutkimushaasteet	39
	LÄHTEET	41
	LIITTEET.....	44

1 JOHDANTO

Lapsen etu ja yksilöllisyys toteutuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, kun hänen toiveensa, tarpeensa ja mielenkiinnon kohteensa kuvataan siinä tarkasti ja pedagogisesti. Nykyajattelun mukaisesti lapsi nähdään itsenäisenä toimijana sekä osallisena oman elämänsä kulkuun. Lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta on tärkeää, että hänellä on mahdollisuus osallistua oman varhaiskasvatussuunnitelmansa laadintaan, toteuttamiseen ja myös arviointiin.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa keskeistä on lapsen näkökulman huomiointi ja sen kirjaaminen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattujen havaintojen sekä lapsen mielipiteiden, vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden pohjalta muodostuvat varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteet ja menetelmät kunkin lapsen kohdalla. Varhaiskasvatuslain uudistumisen myötä lapsen osallisuus on noussut entistä ajankohtaisemmaksi asiaksi.

Varhaiskasvatuslaki (2018) edellyttää lapsen mielipiteen selvittämistä ja huomioon ottamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (josta jatkossa käytän myös lyhennettä lapsen vasu) on osa varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin toteutumista ja siinä yhdistyvät lapsen mielipiteet ja näkemykset sekä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön havainnot lapsesta (Helin ym. 2018; Sandberg, 2021). Lapsen vasu ei ole lopputulos eikä valmis tuote vaan yhdessä huoltajien kanssa käytävä prosessi, joka antaa lapselle tilaa ja äänen (Kaskela & Kronqvist, 2007, s. 9). Lapsen vasu on varhaiskasvatushenkilöstön tärkeä työväline.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman perustana on aina lapsen etu ja hänen omat yksilölliset tarpeensa (Opetushallitus, 2022). YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (1989) ratifioitiin Suomen lainsäädäntöön 1991 ja siinä korostuu lapsen osallisuus sekä oikeus saada vaikuttaa kaikkiin itseään koskeviin asioihin. Lapsen vahvuudet ja osaaminen kuin myös hänen mielenkiinnon kohteensa ja yksilölliset tarpeensa tulee näkyä vasussa, josta ne poimitaan osaksi pedagogista toimintaa sekä sen arviointia (Opetushallitus, 2022).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan keinot lapsen näkökulman selvittämiseen on etsittävä silloinkin, kun lapsi ei niitä itse ilmaise. Tällöin lapsen kokonaisvaltaisen havainnoinnin tärkeys korostuu. Varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi lapsen huoltajilla on tärkeä osuutensa lapsen näkökulman ja pedagogisesti tärkeän tiedon kirjaamisessa vasuun. Molempien näkemykset lapsen kehityksestä, oppimisesta ja ryhmässä toimimisesta on huomioitava varhaiskasvatussuunnitelmassa (Opetushallitus, 2022).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin lapsen näkökulma ja osallisuus hänen omassa vasussaan. Tutkimus selvittää millaisina hänen mielipiteensä, vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa näkyvät huoltajien kirjauksissa. Tutkimusaineisto koostuu viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. Varhaiskasvatussuunnitelmien sisältö, niiden kirjaukset ja käyttö toiminnan suunnittelussa varhaiskasvatuksen arjessa on ajankohtainen asia.

Huoltajien tekemillä kirjauksilla on huomattava osuus kaupungissamme käytössä olevalla sähköisellä lapsen vasulomakkeella. Huoltajat kirjaavat vasu-keskustelun valmistavaan osioon sekä omia havaintojaan että lapsensa mielipiteitä ja toiveita omiin sarakkeisiinsa. Näitä asioita lapsen vasussa ei ole paljon tutkittu. Täten pidän lapsen mielipiteiden sekä huoltajien havaintojen sisältöä vasussa paitsi mielenkiintoisena myös tärkeänä tutkimuskohteena. Esimerkiksi lapsen vahvuuksista vasussa ei juuri ole tutkittua tietoa, kuten Heiskanen ym. (2019a, s. 3) kertovat.

2 LAPSUUS RAKENTUU VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMASSA

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on pedagoginen suunnitelma lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Lapsen vasu on varhaiskasvatuksen keskeisin asiakirja ja sitä ohjaa Varhaiskasvatuslain (2018) pohjalta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022). Lapsen vasussa korostuu nykyajattelun mukaisesti lapsen osallisuus ja toimijuus yhteisössään ja oppimisympäristössään. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja saada vaikuttaa omiin asioihinsa ikätasonsa mukaisesti, kuten Lapsen oikeuksien sopimus (1989) velvoittaa.

Lapsen osallisuus ja näkökulma ilmenee varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatuissa havainnoissa ja lapsen omissa mielipiteissä. Näissä kirjauksissa on lapsen huoltajilla merkittävä rooli varhaiskasvatuksen henkilöstön ohella. Lapsen pedagoginen suunnitelma pohjautuu edellä mainittujen havaintoihin ja lapsen omiin mielipiteisiin. Lapsen vasu on lapsuutta kuvaava asiakirja, joka tavoitteena on lapsen kehitys ja oppiminen varhaiskasvatuksen toiminnan myötä.

2.1 Lapsuudentutkimuksesta toimijuuteen ja osallisuuteen

Sukupolvisuhteiden malli lasten ja aikuisten välillä on muuttunut yhteiskunnassamme voimakkaasti viime vuosituhaten loppupuolella (Alanen, 2009, s. 12–14). Lapset on tuolloin alettu nähdä eri tavalla osana yhteiskuntaa kuin aiemmin, halutaan heidän parastaan mutta se ei ole aina sopuinnussa sen kanssa, miten lapsuuden instituutiot järjestetään. Lapsuus alettiin käsittää turvallisena ja suojeltuna matkana kodin suojasta päivähoidon ja koulun kautta kohti yhteiskunnan vastuullista jäsenyyttä. Lapselle järjestettiin sellainen polku mitä hänen ajateltiin tarvitsevan, ja tiedostettiin lapsen oikeus hyvään lapsuuteen. Näistä lähtökohdista ja tutkimustiedon tarpeellisuuden myötä on saanut alkunsa suhteellisen uusi tieteenala, lapsuudentutkimus, 1980-luvulla.

Lapsuudentutkimus käsittää lapsuuden yhteiskunnallisena ilmiönä ja lapsen itsensä aktiivisena toimijana, joka itsekin rakentaa lapsuuttaan omassa sosiaalisessa maailmassaan (Alanen, 2009, s. 22). Lapset nähdään nykyään enemmän sosiaalisina toimijoina vaikuttamassa yhteisönsä, eikä enää pelkästään kasvunsa ja kehittymisensä kautta tarkasteltavina kohteina (Turja & Vuorisalo, 2017). Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimus (1989) on merkittävä tekijä sille, miten nykyään lapsesta ja lapsuudesta ajatellaan. Sopimuksen myötä lapsilla on oikeus sekä suojeluun että osallisuuteen ja aikuisen tehtävänä on antaa näille molemmille mahdollisuus toteutua lapsen ikätason mukaisesti (Turja & Vuorisalo, 2017).

Toimijuuden käsite pitää sisällään vallan ja valtasuhteiden lisäksi itsenäisyyden, aktiivisuuden ja tavoitteellisuuden sosiaalisessa toiminnassa (Turja & Vuorisalo, 2017). Täten lapsen ja aikuisen toimijuudet luonnollisesti eroavat toisistaan. Lapsetkin saavat aikaan tuloksia, joskaan syy- ja seuraussuhteiden käsitys ei ole aikuisen tasolla. Samoin myös vallan suhteen; aikuisella sitä on enemmän, mutta lapsikin sitä pystyy käyttämään. Toimijuus riippuu aina yksilöllisistä ominaisuuksista, joilla vaikutetaan yhteisön toimintaan ja sen myötä osallisuuden mahdollistumiseen. Turja ja Vuorisalo (2017) korostavat näiden kahden käsitteen perustuvan hierarkiaan; osallisuus kertoo, miten toimijuus toteutuu.

Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) myötä on lapsen osallisuuden toteutumista huomioitu entistä enemmän. Sopimuksessa korostuu lapsen oikeus tulla kuulluksi itseään koskevilla asioilla oman ikätasonsa mukaisesti. Lapsen oikeus osallisuuteen ja vaikuttamismahdollisuuteen on asetettu Varhaiskasvatuslaissa (2018) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) edellyttää lapsen osallisuutta toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

2.2 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Osallisuus on yhteisöön kuulumista ja tunnetta siitä, että on osa ryhmää juuri sellaisena kuin on. Osallisuutta on lapsen tunne kuulluksi tulemisesta sekä vai-

kuttamisen mahdollisuus niin itseä koskevissa asioissa kuin myös ryhmän toiminnan sisällössä. Läsnä olevan aikuisen myötä lapsi ja hänen osallisuutensa tulee huomioiduksi varhaiskasvatuspäivän aikana monin eri tavoin. Niin ikään tärkein lapsen osallisuuden mahdollistaja on aktiivinen ja lasten ideoita kuunteleva ja niistä innostuva varhaiskasvattaja (Kataja, 2018).

Osallisuus on tapa ajatella ja toimia kokonaisvaltaisesti lapsen maailmassa, se ei ole pelkästään lapsen toiveiden kuuntelua (Ahonen & Roos, 2019, s. 21). Kun lapsen osallisuus ja hänen jälkensä näkyy oppimisympäristössä, yhteenkuuluvuuden ja arvostuksen tunne lisääntyy ja dokumentoinnin ansiosta myös yhteinen toiminta ja sen arviointi helpottuu (Kaskela & Kronqvist, 2007, s. 19).

Lapsen osallisuuden vahvistamiseen tähtäävä toimintatapa on kokopäiväpedagogiikka. Tämä tapa toimia korostaa pedagogiikan ulottumista ennalta suunnitellun toiminnan lisäksi myös arjen tavallisiin hetkiin, esimerkiksi siirtymiin, ruokailuihin, pukemistilanteisiin ja lepohetkiin (Lämsä, 2021, s. 80). Näissä hetkissä korostuu lapsen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kohtaamisen tärkeys.

Lapsen osallisuuden ja mielipiteen merkitys tiedostetaan varhaiskasvatuksessa, mutta aiheellista on myös päiväkotikulttuurin muokkaaminen vastaanottavaisemmaksi lapsen kerronnalle (Roos, 2016, s. 88–91). Roosin (2016) mukaan läsnä olevan aikuisen ja lapsen keskinäisten hetkien merkitys korostuu arjen pienissä tilanteissa: Lapselle on helpompaa ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään leikin lomassa kuin vaikkapa suoraan kysyttäessä. Tällaisista kokopäiväpedagogisesti merkittävistä hetkistä löytyy lapsen aito osallisuus, jonka tuoma tieto välittyy niin toiminnan suunnitteluun kuin lapsen vasuunkin.

Osallisuuden merkitys näkyy siinä, että tiedostetaan jokaisen lapsen kuulumisen yhteisöön juuri sellaisen kuin on (Ahonen & Roos, 2019, s.22–23). Näin ollen toimintakulttuuri muokkaantuu jokaiselle lapselle sopivaksi, lapsen ei tarvitse muuttua sopiakseen ryhmään. Ahonen ja Roos (2019, s.21) mainitsevatkin yksilölliset vahvuudet ja tarpeet huomioivan osallisuuden vastakohtaksi vanhan laumapedagogiikan, jossa koko lapsiryhmä etenee samaan tahtiin, samankaavan mukaan.

2.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on pedagoginen asiakirja

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on varmistaa lapsen oikeus saada yksilöllistä kasvatusta, opetusta ja hoitoa (Opetushallitus, 2022). Jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, kun hän aloittaa päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen vasu tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien kesken ja siinä tulee aina huomioida lapsen omat mielipiteet ja toiveet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan vähintään kerran vuodessa, useamminkin, jos lapsen tarve niin vaatii. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) ohjeistaa asettamaan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle lapsen tarpeiden, osaamisen, vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteiden perusteella.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on lapsen edun ja oikeusturvan takaava asiakirja, jota hyödynnetään varhaiskasvatuksessa päivittäin (Sandberg, 2021, s. 59–60). Sandberg kehottaa aina pohtimaan syitä miksi ja miten lapsen vasu laaditaan sekä sitä, mikä on oleellista pedagogista tietoa juuri kyseessä olevan lapsen kohdalla.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman rakenne voi vaihdella kuntakohtaisesti ja sen laatimisen prosessi tulee kuvata paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Lapsen vasun tulee aina sisältää lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet, tavoitteet sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille, tuen tarve, lääkesuunnitelma, yhdessä sovitut muut asiat ja tieto kaikista suunnitelman laatineista / arvioineista sekä ajankohdasta (Opetushallitus, 2022).

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman merkitys on muuttunut varhaiskasvatuksen muuttumisen myötä. Kun aiemmin on ollut kyse yksittäisen lapsen sopeuttamisesta päivähoiton arkeen ja valmiiseen päiväkotilapsen muottiin, on vasun merkitys ollut paljolti vanhempien kasvatuskäytäntöjen muokkaamista edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi (Alasuutari & Alasuutari, 2011, s. 43–45). Kun Alasuutari & Alasuutari (2011, s. 53) kyseenalaistavat päiväkotinsti-

tuution kykenevyyden lapsen yksilöllisiin toiveisiin ja tarpeisiin mukautumiseen, näkevät Helin ym. (2018, s. 18) vasun prosessina, jossa nimenomaan lapsen osaaminen ja kiinnostus siirtyy pedagogiseen toimintaan ammatillisesti toimivan henkilöstön myötä. Helin ym. (2018) korostavat varhaiskasvatussuunnitelman merkitystä kokopäiväpedagogiselta kannalta eikä pelkästään tiettyjen suunnitelmallisten oppimistilanteiden kautta. Tällöin pedagogiikkaan sisältyy lapsen kohtaamisen tärkeys ja oppimisen merkityksellisyys jokaisessa arjen hetkessä, jolloin lapsen näkökulma parhaiten tavoitetaan.

Lapsen vasu on saattanut joskus olla rasti ruutuun -lista asioista, joita lapsi jo osaa tai joita hän sillä hetkellä harjoittelee. Lapsen tuen tarpeet kirjataan monesti ongelmakeskeisellä tavalla vasussa ja varhaiskasvatussuunnitelmat vastaavat heikosti annettuja ohjeita, kertoo Heiskanen (2019) väitöskirjassaan. Vaikka nykyäänkin lapsen vasussa osin kuvataan myös lapsen osaamista, arviointi kohdistetaan aina varhaiskasvatuksen pedagogisiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin (Ahonen, 2017, s. 22–23). Myös Sandberg (2021, s. 39) toteaa lapsen kuvauksen olevan siinä määrin tarpeellinen, että hänen yksilölliset vahvuutensa, mielenkiinnon kohteensa ja onnistumisen hetkensä saadaan näkyviin vasussa. Lapsen vasu ei ole dokumentti lapseen kohdistuvista tavoitteista eikä sen tarkoitus ole arvioida lasta vaan ohjata kasvattajien pedagogista toimintaa (Kaskela & Kronqvist, 2007, s. 13).

Pedagogiikkaan liittyy aina olennaisesti suunnitelmallisuus, tavoitteiden asettaminen, arviointi ja kehittäminen. Nämä asiat kohtaavat sekä lapsen osallisuuden että yhteistyön vanhempien kanssa lapsen omassa pedagogisessa asiakirjassa, lapsen vasussa (Heiskanen, 2021, s. 13–14). Lapsen mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja tuen tarpeet tulisi olla suunnittelun perustana lapsen kehityksen tukemiselle (Heiskanen, 2017).

Lapsen yksilöllisyys ja temperamentti näkyvät sekä vasussa että varhaiskasvatuksen henkilöstön toiminnan tavoitteissa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa lapsen tulee näkyä myös yksilönä ja vasun tulee olla ajan tasalla ja yksityiskohtainen ollakseen laadukas työväline kasvattajille. Sandberg (2021, s. 28) vertaakin lapsen vasua karttaan, jonka avulla perille löytäminen on helpompaa.

Hän kehottaa tarkkuuteen, konkreettisuuteen ja selkeyteen vasua laadittaessa, jolloin siitä muodostuu lapsen yksilölliseen varhaiskasvatukseen ohjaava pedagoginen kartta. Vasussa ei tule näkyä vain ongelmaperusteinen tuen tarpeen määrittely vaan lapsen tarpeet myös ns. positiivisina haasteina (Ahonen & Roos, 2019, s. 57). Lapsen vasun tulisi olla lasta arvostava ja kunnioittava ja lasta on kuunneltava vasua laadittaessa (Kaskela & Kronqvist, 2007, s. 18). Kaskelan ja Kronqvistin (2007) mukaan lapsen muistot, kokemukset, mielipiteet ja ajatukset vaikuttavat siihen, mitä vasuun kirjataan ja sen myötä millaisia tavoitteita pedagogiselle toiminnalle asetetaan.

2.4 Lapsen näkökulma ja osallisuus varhaiskasvatussuunnitelmassa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostuu käsitys lapsesta aktiivisena toimijana ja se luo pohjan lapsen osallisuudelle myös omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan. Lapsen äänen tulee kuulua ja näkyä myös hänen omassa vasussaan (Kaskela & Kronqvist, 2007, s. 19). Lapsen osallisuus vasussa tulee näkyviin huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kirjaamissa havainnoissa sekä keskusteluissa (Taskinen, 2020). Osallisuuden toteutumiseen liittyy aina lapsen ajatusten ja mielipiteiden kuuleminen vasua laadittaessa mutta myös sitä arvioitaessa (Ahonen 2017, s. 25). Varhaiskasvatustaki (2018) antaa ohjeeksi lapsen vasun arvioinnin vähintään kerran vuodessa. Ahonen ja Roos (2019, s. 56) korostavat useammin toistuvan arvioinnin olevan tarpeen johtuen jokaisen lapsen tavoitteiden ja toimenpiteiden tarkkuudesta ja seikkaperäisyydestä.

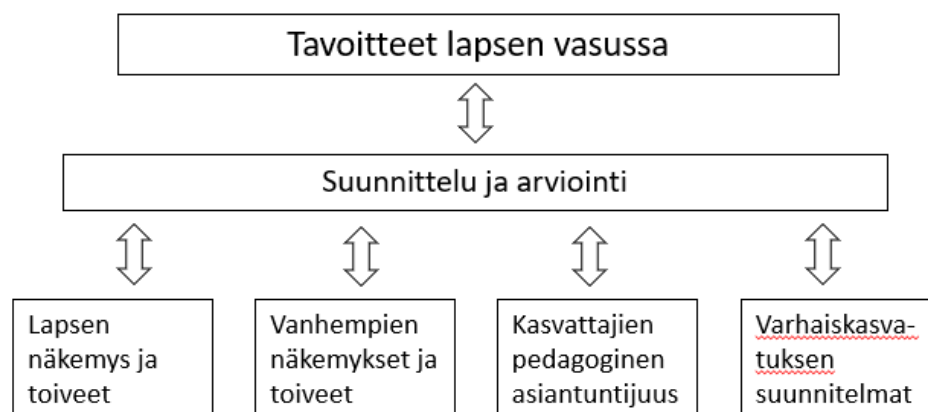
Lapsen vasun kirjaukset saattavat olla joskus alttiita erilaisille tulkinnoille riippuen siitä tavasta, miten lapsen mielipide, kertomus tai havainto lapsesta vasuun kirjataan (Heiskanen, 2019b). Vasuun on voitu kirjata joku huomio lapsesta, mutta siitä ei selviä onko se lapsen omaa kertomaa vai henkilökunnan tai huoltajien näkemys tai havainto. Havaintojen kirjaaminen vasuun perustuu aina positiiviseen ilmaisutapaan lapsen vahvuuksiin kohdentuen (Heiskanen, 2017). Näin ollen vasuun kirjataan pedagogista tietoa lapsen edun mukaisesti eli kerrotaan miten ja missä lapsen on helpointa toimia eikä sitä mitä tai missä lapsi ei

osaa. Vahvuuksien ja onnistumisten kautta tapahtuu myös lapsen kehitystä kannattelevien tukitoimien toteuttaminen (Sandberg, 2021, s. 49). Lapsen vasun voi-kin kuvitella vaa'aksi, joka pysyy tasapainossa, kun pedagogiset tukitoimet ja lapsen taidot ovat sopusoinnussa. Lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet ovat tärkeä tekijä myös lapsen motivaation kannalta, kun suunnitellaan yhteistä toimintaa (Ahonen, 2017, s. 24).

Roos (2016, s. 93–96) korostaa pedagogisen dokumentoinnin ja pedagogisen keskustelun merkitystä ja yhteyttä lapsen osallisuuden varmentamisessa ja sen siirtämisessä koko toimintaa koskevaksi jatkumoksi. Lapselta ja hänen huoltajiltaan saatu tieto sekä sen huomioiminen toiminnassa, sen suunnittelussa ja arvioinnissa tulee näkyä lapsen vasussa. Vasuun kirjatut tavoitteet ohjaavat suunnittelua ja arviointia, joissa Roosin (2016, s. 96) mukaan yhdistyy neljä näkökulmaa (Kuvio 1).

Kuvio 1

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa yhdistyy suunnittelun ja arvioinnin kautta neljä eri näkökulmaa.

Paitsi että lapsen näkökulma toteutuu vasua laadittaessa, sen tulee myös siirtyä varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin (Roos, 2016, s. 94). Lapsen vasu on koko ajan etenevä prosessi. Näin ollen varhaiskasvatuksen henkilöstön on sovittava ajankohdat ja käytännöt lapsen kuulemisen ta-

voille ja häneltä saadun tiedon huomioimiselle myös toiminnassa. Huoltajien näkemykset ovat niin ikään tärkeä osa lapsen vasun laadintaa sekä toiminnan suunnittelua ja arviointia. Roosin mukaan esimerkiksi ennalta suunnitellun vuosikellon mukaan toimiminen takaa lapsen ja huoltajien kanssa käytävän vuoropuhelun.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä tutkimuksessa tarkastelen lapsen osallisuuden toteutumista hänen varhaiskasvatussuunnitelmassaan ja sitä, miten lapsen näkökulma tulee esiin huoltajien kirjauksissa ja havainnoissa.

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten lapsen osallisuus ja yksilöllisyys näkyvät hänen varhaiskasvatussuunnitelmassaan. Tutkin sitä, millaisia lapsen mielipiteitä, vahvuuksia tai kiinnostuksen kohteita tulee esiin lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyvissä huoltajien kirjauksissa.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia lapsen mielipiteitä ja toiveita huoltajat kirjaavat varhaiskasvatussuunnitelmaan?
2. Miten huoltajat kuvaavat lastaan varhaiskasvatussuunnitelmassa?

3.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Tämä kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus toteutettiin viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatussuunnitelmista kerätyn tiedon pohjalta. Tutkin huoltajien kirjausten sisältöä, joten valitsin kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän. Kvalitatiivinen tutkimus kuvaa todellisuutta sellaisena kuin se sillä hetkellä on, eikä sen tarkoitus ole todistaa mitään olemassa olevaa väitettä oikeaksi (Hirsjärvi ym., 2009, s. 161). Kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluu olennaisesti se, että tutkimustehtävä tai -kysymykset saattaa muuttua tutkimuksen aikana (Hirsjärvi ym., 2009, s. 126). Näin oletin käyvän myös oman tutkimukseni etenemisen myötä.

Tutkimuksella on fenomenologinen ote, joka sisältää tässä tapauksessa lasten näkemyksiä ja kokemuksia omasta itsestään ja maailmastaan. Lisäksi tutki-

muksella on narratiivinen lähestymistapa eli tutkimuksen tieto muodostuu lasten ja huoltajien kertomuksista ja niiden myötä ymmärryksestä heidän omasta maailmastaan.

3.3 Tutkimusaineiston kuvaus

Tutkimukseni aineiston muodostaa 13 viisivuotiaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Valitsin tutkimuskohteiksi viisivuotiaat lapset, koska sen ikäiset jo jäsentävät hyvin elämänsä tapahtumia muistin ja minäkuvan kehittymisen myötä, kuten Kaskela ja Kronqvist (2007, s.18) kertovat.

Lasten vasut ovat kahdesta eri päiväkodista, kolmesta lapsiryhmästä. Tarkastelen huoltajien tekemiä vasukirjauksia sekä omista havainnoistaan että lapsensa mielipiteistä ja toiveista vasulomakkeen lasta kuvailevassa osiossa. Huoltajien omia havaintoja oli kirjattu 11 vasuun. Lapsensa mielipiteitä ja toiveita oli kirjattu huoltajan toimesta 7 vasuun.

Tutkimukseen osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelmat olen merkinnyt pseudonyymein vasu 1-13 ja näitä käytän esimerkeissänni tutkimuksen tuloluissa.

3.3.1 Sähköinen lapsen vasulomake

Lasten vasut sisältyvät kaupungissa käytettyyn sähköiseen DaisyJärjestelmään. Saman ohjelman kautta huoltajat varaavat lapsen läsnäoloajat varhaiskasvatuksessa sekä päivittävät lapsen muita perustietoja. Lasten huoltajat kirjautuvat DaisyJärjestelmään aina sähköisen tunnistautumisen kautta ja varhaiskasvatuksen henkilöstö työpaikallaan omilla käyttäjätunnuksillaan. Lapsen vasu on koko ajan nähtävissä ja päivitettävissä sekä henkilöstön että huoltajien toimesta. Sen kirjauksissa yhdistyvät varhaiskasvatushenkilöstön, huoltajien sekä lapsen näkökulmat Varhaiskasvatuksen perusteiden (2022) määrittelemillä laaja-alaisen osaamisen alueilla.

Koska lapsen vasu on osa sähköistä ohjelmaa, siihen päivittyy tietoa Ryhmävasusta (päiväkodin arvot ja lapsiryhmän pedagogiset tavoitteet). Vastaavasti

koonti lapsen vasusta siirtyy Ryhmävasuun henkilöstön toiminnan tueksi. Tekijänoikeudellisista syistä en voi liittää tutkimukseeni lapsen vasulomaketta sellaisena kuin se ohjelmassa on, vaan pelkästään luettelonomaisena pdf-versiona (Liite 5).

3.3.2 Lapsen vasulomakkeen sisältö

Lapsen vasu koostuu taustatietojen ja mahdollisten liitteiden lisäksi kolmesta osiosta: 1. Vasu-keskustelun valmistavat havainnot, 2. Lapsen vasukeskustelu ja 3. Kuvaus lapsesta. Tämän tutkimuksen aineiston muodostavat huoltajien kirjaukset osiossa 1.

1. Vasukeskusteluun valmistavat havainnot. Tämä lapsen vasun osio sisältää henkilöstön ja huoltajien kirjaukset Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) määrittelemiltä laaja-alaisen osaamisen alueilta.

Vasulomakkeella aihepiirit on nimetty seuraavasti:

- Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- Vuorovaikutus ja tunnetaidot
- Kieli
- Leikki
- Liikkuminen
- Ilmaisun monet muodot
- Tutkiminen

Aihepiireille annetaan esimerkkejä mitä ne voivat pitää sisällään sekä ohje kirjata lapselle ominaisten asioiden lisäksi lapsen osaamista ja tuen tarvetta sekä vahvuuksia ja harrastuneisuutta/kiinnostuneisuutta.

Jokaisessa aihepiirissä on neljä saraketta täytettävine lokeroineen;

- varhaiskasvatuksen henkilöstön havainnot,
- huoltajien havainnot,
- lapsen mielipide ja toiveet sekä
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan havainnot.

Tämän osion henkilöstö ja huoltajat täyttävät tahoillaan havaintojensa perusteella ennen vasukeskustelua. Huoltajat ohjeistetaan varhaiskasvatushenkilöstön toimesta käymään keskusteluja lapsen kanssa ja täyttämään omien havaintojensa lisäksi myös Lapsen mielipide ja toiveet -sarakkeen lokerot. Lomakkeen kaikki kirjauslokerot kasvavat kirjausten mukaan, ja aina kun uusi kirjaus tehdään, päivittyy siihen kohtaan myös päivämäärä.

2. Lapsen vasukeskustelu. Vasukeskustelu-osio täytetään ennalta sovituna aikana yhdessä huoltajan/hoitajien kanssa. Jos lapselle on aiemmin laadittu vasu, arvioidaan ensin sen tavoitteita ja toimenpiteiden toteutumista. Seuraavaksi kirjataan lapsen vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteiden pohjalta tavoitteet pedagogiselle toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Lisäksi käydään läpi muut lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukemiseen liittyvät asiat sekä tavoitteet tuen toteuttamiselle ja muut sovitut järjestelyt. Näille kaikille on oma lokeronsa lomakkeessa.

3. Kuvaus lapsesta -osioon henkilöstö tiivistää lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet sekä tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi. Tämä osio lapsen vasusta siirtyy automaattisesti lapsiryhmän Ryhmävasuun, johon varhaiskasvatuksen tiimi kirjaa myös yhdessä sovitut käytännöt ja toiminnan tavoitteet lasten vasujen sisältöjen mukaan.

3.4 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusaineistoni muodostavat syksyllä 2021 laaditut viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Lasten vasut ovat saman kaupungin kahdesta eri päiväkodista, kolmesta eri lapsiryhmästä. Tutkimukseen osallistuvien päiväkotien valinnassa käytin apuna varhaiskasvatuksen aluejohtajan tietoutta. Päiväkodin johtajan suostumuksella lähestyin lapsiryhmien henkilökuntaa ja sitä myötä lasten huoltajia.

Sähköpostin sijaan lähestyin huoltajia perinteisellä lasten lokeroihin laitetulla kirjeellä, jossa oli mukana Tutkimuspyyntö (Liite 1), Suostumuslomake (Liite 2), Tietosuojailmoitus (Liite 3) sekä myös oma esittelyni (Liite 4). Halusin varmistaa, että kaikki saavat lomakkeet paperina eikä heidän tarvitse tulostaa itse niitä. Tähän vaikutti myös ennakkokäsitykseni siitä, että sähköposti on ”helpompi” siirtää sivuun ja unohtaa, kuin lapsen lokerosta mukaan poimittu tiedote.

Saatuani lukuoikeudet lapsiryhmien varhaiskasvatussuunnitelmiin, tallensin niistä muistitikulle vain tutkimukselle tarpeelliset osiot. Tässä vaiheessa poistin vasuista kaikki tunnistetiedot eli mustasin teksteistä lapsen ja huoltajan nimet. Nimesin tallenteisiin vasut vain numeroin (1–13), jolloin ketään ei voi niistä yksilöidä ja tuloksista raportoidessani käytän näitä numeroita.

3.5 Aineiston analyysi

Tutkimusaineistoni analyysissä käytin kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluvaa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin avulla tutkimusaineisto järjestetään tiiviiksi ja selkeäksi, mutta kuitenkin niin, että sen sisältämä tieto säilyy (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108). Paitsi että sisällönanalyysi on yksittäinen analyysitapa, se on myös mukautuva teoreettinen kehys erilaisille analyysikonaisuuksille (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 91).

3.5.1 Aineiston tiivistäminen

Analyysin aluksi tutustuin aineistoon eli luin ja pelkistin sitä etsimällä tutkimukseeni liittyviä sekä samanlaisia että erilaisia ilmauksia. Nostin aineistosta esiin niitä asioita, jotka tutkimuskysymyksiini vastasivat. Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2009, s. 95) toteavat, sisällönanalyysissä analyysiyksiköt eivät ole ennakkoon tiedettyjä, vaan ne valitaan tutkimuksen tarkoituksen mukaan. Tulostin aineiston paperille, koska koen itselleni helpommaksi lukea tekstiä paperilta kuin tietokoneen ruudulta. Pehdyin aineistoon huolella lukemalla huoltajien vasukirjauksia sekä heidän omista havainnoistaan että lapsen mielipiteiden ja toiveiden

osalta. Päädyin käyttämään eri värejä huomioiden merkitsemiseen sekä tekemään kynämerkintöjä ja muistiinpanoja tekstien lomaan. Perekdyttyäni aineistoon huolella, myös tutkimuskysymykseni tarkentuivat sen sisällön pohjalta.

3.5.2 Aineiston ryhmittely

Seuraavaksi aloin pilkkoa ja ryhmitellä poimintoja sekä lasten mielipiteistä että huoltajien havainnoista vasulomakkeen aihepiirien mukaan. Tämä taas tuntui helpommalta tehdä kirjoittaen merkityt kohdat Excel-taulukkoon, josta pystyin silmäilemään ja lukemaan molempia rinnakkain (ks. Taulukko 1).

Taulukko 1

Huoltajien kirjauksia lapsen arkitaitojen aihepiiristä

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

<u>Vasu nro</u>	<u>Lapsen mielipide</u>	<u>Huoltajan havainto</u>
1	osaan pukea joskus	osaa pukeutua ja riisuutua itsenäisesti
4	tarvitsen apua vetoketjuissa	pukeminen vaatii välillä kannustusta
9	mä tykkään tulla päiväkotiin	tulee mielellään päiväkotiin ja nimeää päiväkodin tärkeäksi paikaksi

Ryhmittelin aineiston analyysissäni myös lasten mielipiteitä ja huoltajien havainnoja eri teemojen ja yläkäsitteiden mukaan. Esimerkiksi huoltajien kirjauksissa koskien lasten liikkumista (Taulukko 2) oli eriteltävissä havainnoja koskien sekä karkea- että hienomotoriikkaa, lasten päivittäistä liikuntaa ja lasten harrastuneisuutta.

Taulukko 2

Huoltajien kirjauksia osa-alueittain Lapsen vasun Liikkuminen-osiossa.

Osio	osa-alue	Huoltajan havainto, vasun nro
LIIK- KU- MI- NEN	karkea- mo- toriikka	"herkkyys karkeamotoristen taitojen oppimiseen vallalla ja mielellään kokeilee taitojaan" 3 "pyörällä ajo on tänä vuonna hieman jäänyt" 12 "tempputerhossa käydään karkeamotoriikan tukemiseksi" 8 "pyöräilee mielellään" 2 "osaa kiipeillä ja tehdä monenlaisia tasapainoa vaativia liikkeitä" 13
	hieno- moto- riikka	"ei ole kynämiehiä" 4 "kynäote ja saksilla leikkaaminen vaatii harjoitusta" 12 "kotona tykkää askarrella/ piirrellä" 12
	päivittäinen liikunta	"liikkuminen on tullut tärkeämmäksi" 3 "innostuu enemmänkin jos on kaveri joka johdattaa liikkumiseen" 6 "innokas osallistumaan ulkoilemiseen" 2 "kotona ulkoillaan päivittäin" 1 "ulkoleikeissä tulee paljon juoksemista" 9 "pitää todella kovasti liikunnasta sen eri muodoissaan" 10 "päivittäin käydään pyöräilemässä" 5 "tykkää olla pihalla" 12
	harrastus	"käy jumpassa, muskarissa ja jalkapallossa" 1 "harrastaa uintia ja jumppaa" 5 "tempputerhossa käydään karkeamotoriikan tukemiseksi" 8 "käy tanssitunnilla" 9

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi sopi tutkimukseeni hyvin, koska ennakkoon ei voinut tietää mitä asioita aineistosta löytyy. Itselläni oli omaan kokemukseeni perustuvia oletuksia siitä mitä aineistosta voisi löytyä. Tiedostin tämän ja kiinnitin erityistä huomiota objektiivisuuteen kirjausten analyysin suhteen. Vasulomakkeen osioissa on avattu aihetta ja merkitty apukysymyksiä, mutta huoltajien kirjaukset olivat silti hyvin monimuotoisia. Tämän takia tutkimuskysymykset muokkaantuivat paljonkin analyysin edetessä.

3.6 Eettiset ratkaisut

Tutkimuksen tekemiseen liittyy monia eettisiä pohdintoja ja ratkaisuja. Yleisesti tunnustettujen tutkimuseettisten periaatteiden ja hyvän tieteellisen käytännön

tunteminen luo pohjan eettisesti hyvälle tutkimukselle (Hirsjärvi ym. 2009, s. 23). Tässä luvussa kerron omista eettisistä ratkaisuistani tutkielmani teossa.

3.6.1 Tutkimusaiheen valinnan eettisyys

Tutkielmani aiheeksi valitsin lapsen näkökulman varhaiskasvatussuunnitelmassa. Aiheen valintaan johdattivat oman mielenkiintoni lisäksi sen ajankohtaisuus sekä tutkimuksen toteuttamisen joustavuus. Ensimmäisiä tutkimuseettisiä pohdintoja on jo tutkimusaiheen valinta, johon sisältyvät kysymykset millä perustein aihe valitaan (Hirsjärvi ym. 2009, s. 24). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällön rakenne voi vaihdella kuntakohtaisesti ja halusin selvittää, miten lapsen näkökulma välittyy kotikaupungissani käytössä olevassa vasulomakkeessa. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöstä ei yleisestikään ole paljon tutkimustietoa.

Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ovat salassa pidettäviä asiakirjoja, joten mietin huolella, miten tutkimustani ja tutkittavia lähestyn. Tutkimusetiikan ja luotettavuuden merkitys korostuu entisestään, kun on kyse salassapidon alaisesta aineistosta. Pidin tärkeänä, että en tuntenut tutkimukseen kutsuttuja lapsia tai huoltajia henkilökohtaisesti. Näin vältin mahdollisten ennakkokäsitysten vaikuttamisen tutkimustuloksiin ja tulkintoihin.

3.6.2 Tutkimukseen osallistuvien suojaaminen

Lähetin tutkimuslupa-anomuksen kaupungin varhaiskasvatusjohtajalle hyväksytyyn tutkimussuunnitelman kera. Korostin anomuksessani ja tutkimussuunnitelmassani tutkittavien varhaiskasvatussuunnitelmien nimettömyyttä niiden salassa pidettävyyden sekä sensitiivisen luonteensa vuoksi.

Tutkittavien suojaan kuuluu ensisijaisesti heidän informoimisensa tutkimukseen liittyvän tiedosta, vapaaehtoisuudesta, suostumuksen antamisesta, oikeuksista, luottamuksellisuudesta ja nimettömyydestä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s.131). Nämä kaikki toteutuivat lasten huoltajille toimitetussa tutkimusta koskevassa kirjeessä. Osoitin lasten huoltajille oman henkilökohtaisen tutkimuspyynn-

nön (Liite 1) ja suostumuslomakkeen (Liite 2) lapsen vasun tutkimuskäyttöä koskien. Tutkimuspyynnön mukaan liittämässäni tietosuojaselosteessa (Liite 3) mainitaan tutkimuksen vapaaehtoisuus ja sen keskeyttämisen mahdollisuus sekä tutkimukseen osallistuvien vasujen käsittely nimettöminä. Luotettavuuden lisäämiseksi liitin mukaan myös oman esittelyn (Liite 4). Tutkimukseen osallistuvien tiedottaminen ja suojaaminen perustuu jo ihmisoikeuksiin ja on eettinen perusta tutkimukselle (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 131). Huoltajien täyttämät suostumukset tutkimukseen suljettiin lapsiryhmän henkilöstön toimesta yhteiseen kirjekuoreen, jonka itse noudin päiväkodista.

3.6.3 Lapsen suostumus tutkimukseen

Osoitin tutkimuspyynnön lasten huoltajille. Tutkimukseen suostumuslomakkeessa annetaan huoltajalle ohje keskustella asiasta lapsensa kanssa. Allekirjoituksellaan huoltaja myöntää näin tehneensä. Jälkikäteen pohdin tätä paljon. Olin voinut korostaa lapsen suostumuksen tärkeyttä laittamalla lomakkeeseen erikseen rastittavan kohdan lapsen kanssa käydylle keskustelulle. Mietin myös, millä tavalla lapsi käsittää oman vasunsa merkityksen ja yleensä sen olemassaolon arvioidakseen suostumustaan tai kieltäytymistään. Vaikka lapsi on osallinen vasunsa laatimisessa, ajattelen että asiakirjan käytön suhteen huoltajan suostumus on riittävä. Lapsen suostumusta omien asiakirjojensa käyttöön pohti myös Viitala väitöskirjassaan (2014, s. 63). Jos olisin lisäksi vaikkapa haastatellut lapsia, olisin ilman muuta kysynyt heidän suostumuksensa siihen erikseen.

3.6.4 Tutkimusaineiston käsittely

Saatuani riittävät oikeudet DaisyJärjestelmän käyttöön avasin tutkimukseen osallistuvien lasten vasut luettaviksi. Tämän tein työpaikallani työajan jälkeen, koska kotoa käsin ei varhaiskasvatusohjelmaamme pääse. Ensiksi tallensin kuvakaappauksin tutkimukseni aineiston muodostavat lasten vasujen ensimmäiset osiot. Tutkittavien anonymiteetin takaamiseksi mustasin jo tässä vaiheessa vasuista huoltajien sekä lasten nimet näkymättömiin. Päiväkodin tai ryhmän nimeä

näissä kohdissa ei esiintynyt. Nimesin lasten vasut satunnaisesti pseudonyymein vasu 1-13. Aluksi olin aikonut antaa vasuille koodit T1, T2, P1, P2 jne., mutta aineiston perusteella näin tarpeettomaksi erotella poikia ja tyttöjä toisistaan. Lisäksi se olisi voinut lisätä tunnistettavuutta joidenkin kohdalla tulosten raportoinnissa. Tutkimuksen teon eettisyyteen kuuluu olennaisena osana siihen osallistuvien nimettömyyden takaaminen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s.131). Tulosten raportoinnissa kiinnitin erityistä huomiota suoriin lainauksiin ja pohdin niiden käyttöä ja tunnistettavuutta. Suorat lainaukset varsinkin lapsilta voivat lisätä tunnistettavuutta.

Tallensin lasten varhaiskasvatussuunnitelmien osiot muistitikulle, josta siten kotona tulostin ne paperille. Tutkimusaineistoa (muistitikku sekä tulosteet) säilytin kotonani eikä se enää kulkenut mukaan missään vaiheessa muualle. Osa aineistosta oli tiedostoina salasanan takana tietokoneessani. Proseminaarityöni tultua hyväksytyksi tuhoan koko tutkimusaineiston poistamalla se muistitikulta ja tietokoneelta sekä toimittamalla paperitulosteet tietoturva-astiaan, jonka sisältö tuhoaan tietoturvallisesti. Tutkimukseen osallistuneita olen myös tiedottanut edellä mainituista asioista.

4 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Ensimmäiseksi kerron huoltajan kirjaamista lapsen mielipiteistä ja toiseksi huoltajan omista havainnoista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa.

4.1 Lapsen mielipiteet kuvaavat taitoja ja mielenkiinnonkohteita

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli Millaisia lapsen mielipiteitä ja toiveita huoltajat kirjaavat varhaiskasvatussuunnitelmaan? Vastauksia tähän kysymykseen löytyi aineistosta seitsemästä vasusta.

Huoltajien kirjaamat lapsen mielipiteet voidaan jakaa kahteen pääkategoriaan: Lapsen taidot arjessa ja yhteisössä sekä Lapsen mielenkiinnon kohteet. Lasten mielipiteet tutkimukseen osallistuneissa varhaiskasvatussuunnitelmissa koskevat konkreettisia ja positiivisia asioita. Sellaisia asioita, joita lasten on yleensä helppo palauttaa mieleensä keskustelussa. Huoltajien kirjauksissa lapset kertovat asioita, joita osaavat, joista pitävät ja joita haluavat tehdä. Sen sijaan lapset eivät mainitse negatiivisia asioita, esimerkiksi osaamattomuutta jossakin tai asioita, joista eivät pidä.

4.1.1 Lapset kuvaavat taitojaan arjessa ja varhaiskasvatuksen yhteisössä

Arkitaidot. Lapset kokevat tärkeäksi asiaksi arjen taitojen osaamisen ja opettelun. Ne huomioidaan huoltajien kirjaamisissa lapsen mielipiteissä. Useimmiten lapset kokevat haasteeksi pukeutumisen ja kertovat taidoistaan sen suhteen. Vasuissa 1 ja 9 todetaan, että ”osaan pukea joskus” ja ”osaan pukea ja riisua”. Veto-
ketjut mainitaan hankaliksi kahdessa vasussa. Joku kertoo vessa-asioiden hoituvan hyvin ja joku mainitsee ”ei aina malta mennä kesken leikin” (vasu 12).

Viisivuotiaan lapsen ruokailun sujumiselle asetetaan yleensä aikuisten ta-
holta tiettyjä ennako-odotuksia. Sen sijaan lapset eivät ruokailuun liittyviä asi-
oita vasuun kirjatuihin mielipiteisiin mainitse.

Siirtymät. Sujuvaa siirtymistä päiväkotiin ja sieltä kotiin pidetään tärkeänä. Tämän siirtymän sujuessa päivä alkaa hyvin, jolloin sekä lapsi että muu perhe kokevat onnistumisen tunnetta. Huoltaja on tyytyväinen, kun lapsi kokee olonsa turvalliseksi varhaiskasvatuksessa. Päiväkotiin tulo on kirjattu mieluisaksi esimerkiksi: ”mä tykkään tulla päiväkotiin” (vasu 3) ja ”päiväkotiin on kiva lähteä” (vasu 9).

Säännöt. Lasten ajatukset kohdentuvat monesti päiväkodin sääntöihin ja omien asioiden esille ottamiseen ja niistä kertomiseen. Lapset ovat tietoisia päiväkodin sääntömaailmasta. Esimerkiksi vasussa 9 kerrotaan, että ”Kaikki on kavereita päiväkodissa.” ja ”Osaan jonottaa ja noudattaa sääntöjä.”.

Vuorovaikutus. Lapsi kokee vuorovaikutuksen yhteisössä sellaiseksi asiaksi, jonka tulisi osata. Lapsi myös osaa ajatella vuorovaikutuksen olevan erilaista eri tilanteissa. ”Osaan jutella kaikkien kanssa, jotka tunnen. Vähä olen ujo niin en kaikkien kanssa osaa vielä jutella.” (vasu 1). Luottamus päiväkodin henkilöstöön korostuu lasten ja aikuisten vuorovaikutuksessa. Lapset tietävät, että aikuiselle voi aina kertoa asiansa. Vasussa 6 kerrotaan lapsen pystyvän ”puhumaan hoitajien kanssa, jos tulee ongelmia” ja vasussa 3 ”Mä kerron, jos mulla on joku harmi.”

4.1.2 Leikki, luonto ja liikkuminen kiinnostavat lapsia

Leikki. Lasten mielipiteet leikkimisestä koskevat useimmiten mielileikkejä eivätkä niinkään leikin kehitysvaihetta, leikkikavereita tai mielikuvituksen käyttöä. Esineleikeistä lapset leikkivät useimmin auto- ja junaleikkiä tai rakentavat legoilla. Auto- ja junaleikki mainitaan mieluisaksi viidessä vasussa ja legoilla rakentelu kuudessa. Lapset leikkivät mielellään myös toiminnallisia ja liikunnallisia leikkejä, kuten hippa, piilosilla olo tai peilileikki. Roolileikkejä mainittiin vain kahdessa vasussa. Niitä olivat kotileikki ja ammattiin liittyvä leikki, kuten ”toimistoleikki, jossa tekee hommia” (vasu 3).

Kun huoltaja juttelee lapsen kanssa leikkimiseen liittyvistä asioista, lempileikki tai leikkikaveri on viisivuotiaalle konkreettisempi asia mainita kuin vaikkapa kaveritaitojen harjoittelu tai leikin muodon ajattelu. Joku lapsista arvostaa

leikkiä sen parhaan kaverin kanssa ”hänen kanssa on kiva leikkiä” (vasu 9). Joku taas on suopeampi kaverien vaihtuvuuteen leikissä ”tykkään leikkiä kaikkien kanssa” (vasu 6).

Luonto. Kaikenlainen retkeily, omasta pihasta kauemmaksi lähteminen on lapsille mieleen. Lapsi on kiinnostunut ympäristöstään, siitä mitä siellä tapahtuu sekä luonnosta ja eläimistä. Lapset kertovat, että ”Luonnossa on kiva liikkua ja nähdä eläimiä” (vasu 1) ja ”luontoretket on kivoja” (vasu 6). Lapsi voi ilmaista myös sellaista esteettistä ajattelua, mitä emme tule ihan heti ajatelleeksi. Esimerkiksi erään lapsen kommentti kertoo, että ”Taivasta on kiva katsella” (vasu 1).

Liikkuminen ja harrastaminen. Suurin osa lapsista liikkuu mielellään ja eri tavoin leikkien lomassa. Lasten vasuihin on kirjattu huoltajien toimesta useita lasten mielipiteitä liikkumisesta ja harrastuksista (Taulukko 3).

Taulukko 3

Lasten mielipiteitä liikkumisesta.

LIKKUMINEN

Lapsen mielipide	Vasu
"mä harrastan jalkkista ja jumppaa"	1
"tykkään tanssia ja jumpata"	1
"banaanhipassa olen hyvä"	1
"olen kaikissa harrastuksissa hyvä, paitsi jalkapallossa, jossa pitää juosta lujaa"	2
"salihommat on kivoja"	3
"tykkään leikkiä hippaa, piilosta ja peiliä"	3
"tykkään luontoretkestä"	6
"naapuriluokan tikkaat pelottavat"	6
"luonnossa on kiva liikkua"	7
"luistelu on kivaa"	9
"mä harrastan jalkapalloa"	11
"kaikista parasta on jumppasali ja renkaissa roikkuminen"	11

Kävely- ja luontoretket ovat mieluisia lapsille. Liikunnalliset leikit ovat suosittuja, ja niitä nimettiin vasuissa (esimerkiksi banaanihippa, peili ja piilosillaolo).

Tällaisiin leikkeihin liittyy yleensä sekä sääntöjen että leikkitovereiden huomiointi. Juuri viisivuotiaille näiden taitojen harjoittelu tuntuu olevan mielekästä ja ominaista. Päiväkodin jumprat ja muut ”salihommat” mainitaan lasten vasuissa. Varhaiskasvatuksessa puhutaan paljon liikunnan lisäämisestä ja se näkyy myös perheiden liikuntatottumusten kasvamisena vasujenkin perusteella. Monella viisivuotiaalla lapsella on jo oma harrastus ja monesti se on liikunnan saralta. Perhe myös harrastaa yhdessä liikuntaa eri muodoissaan.

Musiikki. Musiikki eri muodoissaan on lapsille ilmaisukeinoista kiinnostavin ja läheisin. Se on myös ainoa ilmaisumuoto, jonka lapset mainitsevat vasukirjauksissa. Musiikki on helposti läsnä lapsen päivässä, paitsi kuunneltavissa myös laulamisen ja soittamisen muodossa päiväkodissa. Lapset myös ilmaisevat itseään luontevasti musiikin keinoin. He kuuntelevat musiikkia mielellään, laulavat ja tanssivat. Joku jo harrastaakin tanssia. Vasujen kirjauksissa lempilaulujen ja musiikin kuuntelun lisäksi nousee esiin soittaminen eri soittimilla; kapulat, rummut ja triangeli.

Kirjaimet ja kirjat. Viisivuotiaat lapset ovat pääsääntöisesti kiinnostuneita kirjaimista ja pitävät oman nimen kirjoittamista tärkeänä taitona ”osaan kirjoittaa vähän, muutamia kirjaimia ja oman nimen” (vasu 1). Lapsi ajattelee kirjoittavansa silloin kun piirtää kirjaimia peräkkäin paperille ”tykkään kirjoittaa” (vasu 3). Lapset pitävät lukuhetkistä ja moni kokee esimerkiksi iltasadun lukemisen mielekkäänä. Lapselle on tärkeää paitsi tarinan kuunteleminen myös mahdollisuus vaikuttaa siihen mitä luetaan. Lapset mainitsevat mielipiteissään lempikirjojaan, kuten esimerkiksi ”tykkään Tatu ja Patu-kirjoista” (vasu 9), ”hauskin kirja on kyllä Ti-Ti Nalle” (vasu 11).

4.2 Huoltajien havainnoissa korostuu positiivisuus

Toinen tutkimuskysymykseni koski huoltajien omia havaintoja; Miten huoltajat kuvaavat lastaan varhaiskasvatussuunnitelmassa? Huoltajat ovat kirjanneet omia havaintojaan 11 vasussa. Huoltajat kuvaavat havainnoissaan lapsensa toimintaa ja osaamista positiivisesti ja arvostavasti.

Huoltajien kirjausten pohjalta voidaan muodostaa kolme pääluokkaa, joihin havainnot jakaantuvat (Taulukko 4). Suuri osa huoltajista nostaa kirjauksissaan esiin arjen sujumisen sekä lapsen sosiaalisuuden ja tunnetaitojen tärkeyden. Leikin monimuotoisuutta ja pitkäkestoisuutta sekä liikunnallisuutta ja uteliaisuutta pidetään tärkeinä ominaisuuksina.

Taulukko 4

Huoltajien kirjausten jakautuminen lapsen vasussa

<i>Pääluokka</i>	<i>Havainnon kohde</i>
Arjen sujuvuus	kiireettömyys rutiinit siirtymätilanteet arkitaidot
Yhteistyötaidot	vuorovaikutukselliset taidot tunnetaidot sosiaaliset taidot sääntöjen noudattaminen
Kiinnostuksen kohteet	sadut ja kirjat kirjaimet ja kirjoittaminen leikit ja pelit musiikki liikunta tutkiminen

4.2.1 Arjen sujuvuutta pidetään tärkeänä

Kiireettömyys. Kiireettömyys on tärkeä arvo monessa päiväkodissa ja myös huoltajat pitävät sitä yhtenä arjen sujumiseen vaikuttavana tekijänä. Kiireen tuntu on lapselle negatiivinen kokemus, ja se voi entisestään lisätä jonkin tilanteen haastavuutta. Esimerkiksi vasussa 10 kerrotaan ”hän ei tykkää kiireestä, joten kaipaa eri vaiheisiin ja siirtymisiin aikaa ja rauhallisuutta”.

Siirtymätilanteet. Siirtymiset tilanteesta toiseen, niiden sujuvuus ja niihin liittyvät haasteet ovat osa lasten arkea päiväkodissa. Huoltajat tiedostavat tämän asian ja myös sen miten paljon siirtymiä lapsen päivässä saattaa olla. Sen vuoksi niiden sujuvuus koetaan arkea helpottavana tekijänä. Siirtymätilanteet voivat olla hankalia lapselle, kuten kertoo esimerkki ”ulos lähtiessä periaatteesta vankkää ja kiukuttelee” (vasu 13).

Rutiinit. Lapsen arjessa rutiineilla on suuri merkitys. Toistuvia rutiineja halutaan olevan. Niistä poikkeaminen saattaa tuoda hankaluutta elämään, kuten esimerkiksi ”välillä tulee päiviä, ettei haluaisi lähteä päiväkotiin, esim. pitempien vapaiden jälkeen” (vasu 12). Päivästä toiseen toistuvat rutiinit saattavat olla aikaa ja huomiota vaativia, kuten esimerkiksi se, että ”tulotilanteissa pitää halia paljon ja päästä ryhmän aikuisen syliin” (vasu 2).

Arkitoimintojen hallinta. Arkitoimintojen ajatellaan olevan asia, jonka viisivuotiaan lapsen tulee hallita. Huoltajien kirjaukset esimerkiksi ruokailun sujumisesta, WC-toimintojen hallinnasta ja pukeutumisesta koskevat monesti lapsen osaamista. Tutkimukseen osallistuneilla se on huoltajien havaintojen mukaan ikätasoista ja taidoista kerrotaan positiivisesti: ”osaa pukeutua ja riisuutua itsenäisesti” (vasu 1) tai ”arjen taidot sujuu hyvin” (vasu 9). Itsenäisesti selviytymistä pidetään vahvuutena ja omatoimisuuteen kannustetaan: ”lasta tarvitsee useasti muistuttaa arkitoiminnoista... usein unohtaa itsensä tekemään jotain muuta” (vasu 8).

4.2.2 Lapsi opettelee yhteistyötaitoja ryhmässä

Vuorovaikutustaidot. Vuorovaikutus sekä toisten lasten että aikuisten kanssa on taito, jota moni lapsi harjoittelee päiväkodissa ja kotona. Viisivuotiaalle lapselle

vertaisryhmään kuulumisen lisäksi on tärkeää, että hänellä on omia kavereita kodin ulkopuolella. ”Kaverit on tärkeitä ja niistä puhutaan paljon” (vasu 3). Lapsen odotetaan olevan kiinnostunut ikätovereiden sekä aikuisten seurasta lapsiryhmässään. Sosiaalisia taitoja ja rohkeutta vuorovaikutukseen sekä sanalliseen viestintään pidetään lapsilla vahvuutena. Esimerkiksi ”ottaa hyvin kontaktia sekä aikuisiin että lapsiin ja on rohkea juttelemaan myös vieraille ihmisille” (vasu 1) tai ”on kiinnostunut muista ja hakeutuu toisten lasten tai aikuisten seuraan ja saa helposti kavereita” (vasu 10).

Säännöt. Sääntöjen noudattamisen ja oman vuoron odottamisen taidot korostuvat päiväkotiryhmissä. Nämä säännöt näkyvät myös huoltajien havainnoissa. Kahdessa vasussa mainitaan vuoron odottelu helpoksi, yhdessä taas kerrotaan, että ”puheenvuoron kanssa ei aina malta odottaa vaan puhuu toisten päälle” (vasu 6). Sääntöjen noudattaminen mainitaan kahdessa vasussa asiaksi, jonka lapsi osaa. Lapsen kehittyminen sääntöjen suhteen huomataan ja siitä kerrotaan: ”Enää ei koettele rajoja kotona” kerrotaan vasussa 5.

Tunnetaidot. Lasten tunnetaitojen (erilaisten tunteiden ilmaisu ja säätely) tärkeys on huoltajilla tiedossa ja suuri osa kirjatuihin huoltajan havainnoista koskeekin niitä. Huoltajat kuvailevat kirjauksissaan sekä tunteita, joita lapsi ilmaisee, että tapoja miten lapsi niitä ilmaisee, kuten esimerkiksi ”ilmaisee iloa riehakuudella ja kiukkuaan huutamalla / itkemällä” (vasu 12). Tunteiden ilmaisusta kerrotaan positiivisin ilmauksin: ”ilmaisee tunteitaan selkeästi” (vasu 2) tai ”sanoittaa tunteitaan hyvin ja on tunteikas lapsi” (vasu 8). Kaikenlaisten tunteiden näyttäminen sallitaan lapselle ja niistä myös kerrotaan avoimesti, kuten esimerkiksi vasussa 6 ”loukkaantuu helposti” tai ”näyttää kyllä pettymykset, mutta ei jää kauaksi aikaa niitä murehtimaan”. Aikuisen malli mainitaan tunnetaitojen opetteluun keinona yhdessä vasussa. Tunteiden sanoittaminen on taito, jota viisivuotiaan lapsen halutaan opettelevan. Esimerkiksi ”kehitystä on tullut iän myötä lisää tunteiden sanoittamiseen” kerrotaan vasussa 13.

4.2.3 Lapsia kiinnostavat perinteiset asiat

Kirjaimet. Esikouluiän lähestyessä lasten ajatellaan yleisesti olevan kiinnostuneita kirjaimista ja kirjoittamisesta. Huoltajien havainnoissa mainitaan lapsen kiinnostus kirjaimiin kahdeksassa vasussa. Lapsi esimerkiksi ”kyselee millä kirjaimella mikäkin sana alkaa” (vasu 2) tai ”haluaa tietää miten sana kirjoitetaan” (vasu 10). Oman nimen kirjoittaminen ja muutamien kirjainten tunnistaminen kuuluvat viisivuotiaan taitoihin. Viidessä vasussa kerrotaan lapsen tunnistavan muutamia kirjaimia.

Kirjan kuunteleminen. Satujen lukeminen ja kuuntelemaan keskittyminen ovat kielen kehityksen kannalta tärkeitä asioita ja edesauttavat sanavaraston laajenemista. Huoltajat tiedostavat lukemisen tärkeyden ja tuovat sen julki kirjauksissaan: ”Iltasatu luetaan joka ilta.” (vasu 9) tai ”rakastaa kun luetaan satuja” (vasu 5). Laaja sanavarasto mainitaan kolmessa vasussa ja sitä pidetään tavoiteltavana vahvuutena lapsella. Viisivuotiaan oletetaan jo keskittyvän tarinan kuunteluun. Myös vuorovaikutuksellisuus lukuhetkessä on tärkeää, kuten kertoo esimerkki ”keskittyy mutta myös välikyselee kun luetaan” (vasu 6).

Leikki. Leikkiin liittyvät huoltajien kirjaukset tuovat esiin lapsen mielileikkien lisäksi myös muita leikkiin liittyviä huomioita. Huoltajat pitävät arvostavat mielikuvituksesta ja pitkäkestoista leikkiä sekä erilaisten leikkien leikkimistä. Kerrotaan esimerkiksi, että ”usein leikki jatkuu pitkään” (vasu 3), ”pitää erilaisista leikeistä” (vasu 10) tai ”omaa paljon mielikuvitusta” (vasu 12). Leikkiin keskittymättömyyttä tai vain tiettyyn leikkiin sitoutumista ei vasujen kirjauksissa mainita.

Ennalta odotetusti viisivuotiaat lapset leikkivät paljon roolileikkejä, sääntöleikkejä ja liikunnallisia leikkejä. Näihin kaikkiin liittyy voimakkaasti yhteisleikki, säännöt ja kaverit, joten ne kehittävät lapsen sosiaalisia taitoja. Huoltajat haluavat lapsellaan olevan kavereita ja sosiaalisuutta pidetään vahvuutena. Kavereita tai niiden puutetta kuvataan esimerkiksi seuraavasti: ”tykkää leikkiä muiden kanssa” (vasu 1), ”leikkii sekä yksin että seurassa” (vasu 12), ”kotona leikkikaverit ovat harvassa” (vasu 13). Moni viisivuotias kiinnostuu erilaisista

lautapeleistä ”pelailee mielellään lautapelejä ja Uno-korttipeliä” (vasu 2) ja ”lautapeleistä pitää myös kovasti” (vasu 10).

Musiikki. Ilmaisun moniin muotoihin liittyvissä huoltajien havainnoissa korostuvat lasten tavat ilmaista itseään musiikin keinoin. Lapset laulavat ja soittavat mielellään, kuuntelevat musiikkia tai tanssivat. Musiikki on läsnä kodin ja päiväkodin lisäksi myös automatkoilla ja harrastuksissa. Musiikki koetaan tutuna ilmaisutapana ja kiinnostuneisuus siihen huomioidaan helposti. Monen lapsen kotona on erilaisia soittimia, joihin tutustua. Muskari mainitaan lapsen harrastuksena ja teatterissa käynti koko perheen kokemuksena. Vaikka koti ei musiikallinen olisikaan, kiinnostus tulee ilmi: ”lauleskelee hoidossa opeteltuja lauluja kotona” (vasu 2). Erään lapsen mielenkiinnon kohde ja toive vasuun kirjattuna on: ”Hän pitää musiikista ja haaveilee kitaran tai rumpujen soittamisesta” (vasu 10).

Liikkuminen. Huoltajien kirjaukset lapsen liikkumisesta ja taidoista kuvaavat karkea- tai hienomotoriikkaa, lapsen harrastuksia tai päivittäistä liikuntaa (ks. Taulukko 2, s. 21). Lasten liikunnallisuutta pidetään toivottavana ja siihen liittyviä asioita arvostetaan. Vasussa 8 kerrotaan, että ”tänä vuonna olen tietoisesti lisännyt liikunnallisia retkiä ja leikkejä”. Karkeamotoriset taidot kuvataan positiivisella tavalla: kerrotaan mitä lapsi osaa tai harjoittelee. Moni perhe kertoo harrastavansa yhdessä kävely- ja pyöräilyretkiä, uimahallissa tai luistelemassa käymistä.

Tutkiminen. Huoltajien kirjauksissa lapsen kiinnostuksen kohteina näkyvät ympäristöön, tutkimiseen ja teknologiaan liittyvät asiat. Kirjaukset ovat keuhuvia kommentteja sekä positiivisia huomioita lapsen mielenkiinnosta ympäristöönsä ja luontoon sekä digilaitteisiin ja matemaattiseen ajatteluun. Lapsen kerrotaan olevan ”hyvin taitava ikäisekseen ympäristöön liittyvissä asioissa” (vasu 13) tai ”kiinnostunut digilaitteista” (vasu 3). Matemaattiset valmiudet ilmenevät lasten kiinnostuksessa numeroihin, laskemiseen ja pelien pelaamiseen. Matemaattisuus herättää myös lasta keuhuvia kirjauksia. ”Pelaa yhteen- ja vähennyslaskupeliä todella taitavasti” kerrotaan vasussa 10, ”yhteenlaskusta on kiinnostunut” (vasu 8) ja ”kyselee usein matemaattisia kysymyksiä” (vasu 2). Lapsen

uteliaisuutta pidetään positiivisena asiana ja se mainitaan useasti, esimerkiksi "kyselee aikalailta kaikesta mitä luonnossa vain voi olla" (vasu 5). Lapsen ihmettelyle suodaan aikaa ja sitä myös ihastellaan: "kertoo havainnoistaan ja tiedoistaan, jotka välillä yllättävät" (vasu 3).

5 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, millaisia lapsen mielipiteitä, toiveita ja mielenkiinnonkohteita välittyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan huoltajien kirjauksissa ja miten huoltajat niissä lastaan kuvaavat. Tutkimus osoitti lasten mielipiteiden koskevan hyvinkin perinteisiä asioita viisivuotiaan lapsen elämässä. Näitä ovat leikki, luonto ja liikkuminen, joista lapset nauttivat ja joiden myötä myös kehittyvät ja oppivat.

Huoltajien kirjauksissa omista havainnoistaan tai lapsensa mielipiteistä tuli esiin positiivisuus. Huoltajien kirjauksista välittyi heidän arvostuksensa lastaan kohtaan sekä ylpeys hänen osaamisestaan. Huoltajat käyttivät esimerkiksi sellaisia ilmauksia kuin *taitava, innokas, tietää paljon, tulee toimeen hyvin, osaa paljon ja itsenäinen*. Lasten osaamista ja onnistumista sekä myönteisiä asioita lasten tavoista kerrottiin paljon. Negatiivisia ilmauksia ei juuri esitetty, kuten esimerkiksi kiukuttelua, osaamattomuutta, yksinäisyyttä tai kiusaamista. Samanlaista positiivisuutta huoltajien havainnointipäiväkirjojen kirjauksissa Lämsä (2017, s. 65–66) huomioi väitöskirjassaan.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että huoltajien kirjaukset lapsen mielipiteistä ovat tärkeä osa varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja sen myötä varhaiskasvatuksen pedagogisten tavoitteiden asettamista. Lapsen mielenkiinnon kohteiden ja toiveiden näkyminen pedagogisessa toiminnassa on tärkeää lapsen motivaatiolle oppimisen kannalta (Ahonen, 2017, s. 24). Huomionarvoinen seikka tutkimuksessa oli myös se, että huoltajat kokevat omat havaintonsa arvokkaiksi lapsensa varhaiskasvatussuunnitelmassa ja kirjaavat niitä suhteellisen tunnollisesti.

5.1 Lapsen mielipiteen kysyminen ja kirjaaminen

Haettaessa lapsen mielipidettä johonkin asiaan on tärkeä pohtia miten ja missä tilanteessa se saadaan. Lapsen mielipide saattaa olla aivan erilainen riippuen siitä

kysytäänkö sitä suoralla kysymyksellä silloin kun aikuinen niin päättää, vai ilmeneekö se vaikkapa leikin aikana tai ruokahetken keskustelussa lapsen omasta aloitteesta. Koska tutkimuksen aineistona toimi huoltajien tekemät kirjaukset, ei voi tietää millaisissa tilanteissa lapsi on asioita kertonut. Myöskään huoltajan ohjaavuudesta ei ole tietoa tai siitä millä tavalla kysymys on lapselle muotoiltu. Ei voi myöskään arvioida, miten paljon johdattelua aiheeseen ja sitä myötä kenties myös lapsen vastaukseen on tapahtunut.

Roos (2016, s. 89) kuvaa lapsen mielipiteen selvittämistä aikuisten mallin mukaan järjestettyjen tilanteiden myötä ja vertaa niitä lapsen tasolla vietettyihin hetkiin sensitiivisen aikuisen kanssa. Roos myös kehottaa pohtimaan onko arjessa sellaisia hetkiä, jolloin lapsella on aidosti mahdollisuus tulla kuulluksi. Mietinnän arvoinen asia on myös aikuinen-lapsi-valtasuhteet; vastaako lapsi sillä tavalla kuin hän olettaa aikuisen haluavan kuulla.

Lapsen mielipide -osioon huoltajat kirjasivat usein suoran lainauksen lapselta, kuten myös Heiskanen ym. (2019b) tutkimuksessaan totesivat. Tällöin oli helppo tietää, kenen mielipide oli kyseessä. Passiivimuotoa käytettäessä tulkinanvaraa oli enemmän. Aina ei voinut olla varma onko alkuperäinen mielipide lapsen vai huoltajan oma. Lasten mielipiteet sisälsivät usein ilmaisuja ”mä tykkään”, tai ”... on kivaa”, jotka kuulostavat lapsen sanomilta asioilta, ja se myös lisäsi uskottavuutta. Huoltajan toimiessa kirjaajana, hän myös suorittaa valintaa siitä mitä kirjaa ja mitä ei. Positiivisuus kirjauksissa selittyy osin tällä valinnalla, koska on helpompi kirjata myönteisiä kuin kielteisiä ilmauksia.

Erään lapsen vasuun on kirjattu lapsen esittämä toive päiväkotiaamun aloittamisesta ryhmän aikuisen sylissä. Vasusta tuon toiveen tulee siirtyä henkilöstön toimintatapoihin. Vastaavasti, jos lapsi on perheensä kanssa retkeillessä kiinnostunut luonnon kasveista ja eläimistä, hän luultavasti etsii, nimeää ja laskee niitä tai miettii niiden alkukirjaimia mieluusti ja oppii sitä kautta asioita. Vasuun kirjattuna tämä mielenkiinnon kohde siirtyy arjen toimintaan. Edellä mainitut toiveet eivät välttämättä ilmenisi varhaiskasvatuksen arjessa. Huoltajien taholta tuleva tieto lapsesta on tärkeä osa lapsen vasun laatimista ja sen tavoitteiden toteutumista (Opetushallitus, 2022).

Lapsen vasuun ohjataan kirjaamaan lapsen vahvuudet, joiden kanssa tasa-painoilevat sekä lapsen tuen tarpeet että varhaiskasvatuksen toimintatavat (Sandberg, 2021, s. 49). Lapsen vahvuuksista ei vasulomakkeessa kysytä erikseen eri kysymyksellä, joten siihen harvoin vastataan. Kysymyksen vahvuuksista ollessa samassa ohjeessa lapsen tuen tarpeiden kanssa, kirjauksissa vahvuudet sulautuvat lapsen kokonaistilanteen kuvailuun tai niitä ei ilmaista ollenkaan (Heiskanen ym. 2019a, s.18). Oman tulkintani mukaan lasten vahvuuksina huoltajien kirjauksissa näyttäytyivät sosiaaliset vahvuudet (leikkitaidot, kaveritaidot, ystävyysuhteet), kognitiiviset vahvuudet (tieto, osaaminen, keskittyminen, uteliaisuus) ja emotionaaliset vahvuudet (rohkeus, tunnetaidot). Tässä tutkimuksessani lasten vahvuuksina esiteltiin lasten ominaisuuksien lisäksi myös osaamisen alueita ja luonteenpiirteitä. Huoltajien näkemykset lasten vahvuuksista riippuvat todennäköisesti heidän erilaisista oletuksistaan siitä, mitä vahvuus tarkoittaa. Huoltajien vaihtelevat käsitykset vahvuuksista ja niiden erilaisesta arvioimisesta ilmenivät myös Heiskanen ym. (2019a) tutkimuksessa.

5.2 Lapsen osallisuus perheessä

Lapsen näkökulma varhaiskasvatussuunnitelmassaan toteutui huoltajien kirjausten myötä. Huoltajien vasukirjauksissa näkyi myös lapsen oma toimijuus ja yksilöllisyys. Lapsi voi siten myös vasunsa myötä vaikuttaa omaan lapsuuteensa ja elämäänsä eikä sitä säädellä vain aikuisten tai yhteiskunnan toimesta. Tätä edellyttää myös Lapsen oikeuksien sopimus (1989).

Lapsen vaikutus ja osallisuus myös omaan perheeseensä ja sen toimintaan kävi ilmi vasujen kirjauksissa. Perheen vapaa-ajan viettotavaksi muodostui lapsen myötä esimerkiksi retkeily luonnossa tai vierailut lastenteatterissa. Lapsen liikuntaharrastus taas voi muokata koko perheen toimintaa liikunnallisemmaksi. Toisaalta voi ajatella perheen ominaisuuksien ja resurssien saavan aikaan lapsen mielenkiinnon tiettyjä asioita kohtaan. Voidaan siis myös miettiä, onko lapsi itse kiinnostunut pyöräilystä sinänsä vai onko hän vain tottunut pyöräilemään mu-

kana perheen ulkoillessa tai kiinnostaako lasta pianon soitto siksi että piano kotona löytyy. Lapsen näkökulmalla voidaan tuoda esiin koko perheen yhtenäisyyttä ja sen tapoja toimia. Lapsi ja lapsuus symboloivat perheeseen liittyviä odotuksia ja resursseja, kuten myös Lämsä (2017) tutkimuksessaan esitti.

5.3 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Olen arvioinut tutkimukseni luotettavuutta jonkin verran jo tutkimuksen toteuttamiseen liittyvissä luvuissa. Seuraavaksi nostan esiin vielä muutaman luotettavuuteen liittyvän asian Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 138–140) luotettavuuden kriteerien pohjalta. He toteavat myös, ettei laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voi arvioida tiettyjen yksiselitteisten ohjeiden mukaan.

Tutkijan oma sitoutuneisuus. Lapsen näkökulma omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan on ollut oma kiinnostuksen kohteeni jo kauan. Halusin tutkia millaisia mielipiteitä lapsi vasussaan esittää ja millaisia kirjauksia huoltajat lapsestaan tekevät. Edellä mainittujen asioiden yhteys varhaiskasvatuksen henkilöstön toimintaan lapsen kehityksen tukemiseksi on merkittävä asia omassa työssäni. Tämä osoittaa omaa sitoutuneisuuttani tutkimusaiheeseen. Koska kaupungin käyttämässä lapsen vasulomakkeessa huoltajan havainnoilla on merkittävä osuus, pidin tärkeänä tämän osuuden toteutumisen tutkimista.

Siirrettävyys, reliabiliteetti ja validiteetti. Vaikka tutkimus käsitteli vain yhden kaupungin lasten varhaiskasvatussuunnitelmia, tutkimus on siirrettävissä eli toistettavissa samoin perustein myös muissa kunnissa, joissa samanlainen lapsen vasulomake on käytössä. Vastaavasti toisen tutkijan toimesta voidaan toteuttaa sama tutkimus samalla aineistolla. Tällöin tutkimuksen reliabiliteetti toteutuu. Tosin käsitettä yleensä käytetään määrällisen tutkimuksen ollessa kyseessä, samoin kuin käsitettä validiteetti (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 136). Validiteetti toteutuu, kun tutkimuksessa tarkastellaan sitä mitä on luvattukin.

Aineisto ja aineiston keruu. Tutkimukseni aineistoksi valitsin jo laaditut lasten varhaiskasvatussuunnitelmat, koska niistä sain poimittua konkreettisen,

jo olemassa olevan tiedon. Ajattelen tämän myös lisäävän tutkimuksen luotettavuutta, koska aineiston sisällön muotoutumiseen en ole tutkijana voinut vaikuttaa eikä sitä ole myöskään tehty tutkimus mielessä. Oma objektiivisuuteni oli myös helppo säilyttää, kun aineisto toistui rakenteeltaan samanlaisena jokaisessa lapsen vasussa. Minun ei ollut mahdollista esimerkiksi esittää lisäkysymyksiä kenenkään kohdalla, perehdyin vain siihen sisältöön mitä vasuissa huoltajien kirjauksissa oli.

Tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti on ensiarvoisen tärkeä. Koin tärkeänä myös sen, etten ennestään tuntenut tutkimukseen osallistuneita lapsia enkä heidän huoltajiaan. Luottamuksen merkitys korostuu myös tutkimukseen osallistuneiden suhtautumisessa tutkijaan. He olivat luottavaisia niin minun kuin tutkimuksenikin suhteen ja antoivat suostumuksensa lapsensa vasun tarkasteluun. Lasten vasut ovat ainutlaatuinen ja arvokas tutkimusaineisto. Suhtauduin niihin hyvin arvostavasti ja suojelevasti.

Tutkimustilanne. Tutkimuksen aineiston keruun ajankohta osui tammihelmikuulle 2022, jolloin lasten läsnäolomäärät varhaiskasvatuksessa olivat tavanomaista pienemmät Koronapandemian takia. Tämä vaikutti vähentävästi myös tutkimukseen osallistujien määrään, koska tutkimuspyynnöt eivät kaikkia huoltajia tavoittaneet. Tosin laadullinen tutkimus ei pyrikään tuloksillaan ison kohdejoukon myötä laajempaan yleistettävyyteen vaan kertomaan kyseisestä ilmiöstä ja lisäämään sen hetkistä tietoa siitä. 13 lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tuntui lopulta sopivalta määrältä, kun yksin toimin tutkijana. 13 vasua antoi uutta tietoa kaupungin DaisyJärjestelmässä olevan lapsen vasun käytöstä ja sisällöstä.

5.4 Mahdolliset jatkotutkimushaasteet

Huoltajat kirjaavat lapsen vasuun oman lapsensa mielipiteitä ja toiveita, jotka Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaisesti edustavat lapsen näkökulmaa ja osallisuutta. Jatkumona tälle tutkimukselle olisi mielenkiintoista tutkia myös, miten vasuun kirjatut lapsen mielipiteet ja mielenkiinnonkohteet

näkyvät varhaiskasvatuksen arjessa ja toiminnassa. Millä tavalla henkilöstö suunnittelee toimintatapoja lapsen yksilölliset ominaisuudet huomioiden ja miten nämä suunnitelmat toteutuvat käytännössä?

Tutkimukseni tulosten perusteella huomasin, että positiivinen kirjaamistapa ulottuu paitsi varhaiskasvatushenkilöstön myös huoltajien havaintoihin. Millä tavalla positiivinen näkökulma vaikuttaa kirjausten määrään ja laatuun, on pohtimisen arvoinen asia. Jäävätkö jotkut lasten tarpeet kertomatta ja huomioimatta, jos niitä ei voi positiivisuuden valossa esittää? Myös tämä ajatus toi mukanaan aiheen jatkotutkimukselle. Millä tavalla varhaiskasvatus ohjeistaa huoltajia kirjaamaan havaintojaan tai lasten mielipiteitä? Korostuuko ohjeissa positiivisen ilmaisun merkitys? Millainen käsitys huoltajille lapsen vasusta muodostuu; onko vasu se pakollinen vartin juttutuokio vai lapsen oppimisen ja kehittymisen takaava yhteistyön prosessi?

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman merkityksen korostaminen huoltajille on tärkeää ja tähän voikin varhaiskasvatuksen henkilöstö kiinnittää huomiota. Huoltajat ovat lapsensa parhaita asiantuntijoita. Heidän havainnoillaan ja kirjauksillaan vasussa on tärkeä tehtävä lapsen näkökulman esiin tuomisessa. Huoltajien on oltava tietoisia siitä, että lapsen vasu on henkilöstön tärkeä työkalu. Vasu on ajan tasalla oleva kartta, joka ohjaa henkilöstön toimintaa lapsen kanssa ja näyttää tietä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja oppimisen tukemiseen.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2017) *Vasun käyttöopas*. Ps-Kustannus
- Ahonen, L. & Roos, P. (2019). *Iloa ja oivalluksia!: Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa*. Kasvusto.
- Alanen, L. & Karila, K. (Toim.) (2009) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Vastapaino.
- Alasuutari, M. & Alasuutari, P. (2011). Sinun lapsesi ei ole sinun. Yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien taustat, tavoitteet ja käytäntö. Teoksessa Satka, M., Alanen, L., Harrikari, T. & Pekkarinen, E. (toim.) *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. (s. 29–59). Bookwell Oy
- Heiskanen, N. (2017) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinta, osa 2. Opetushallitus. Video. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lapsen-varhaiskasvatussuunnitelma-mallilomake-ja-ohjeistus>
- Heiskanen, N. (2019). *Children's needs for support and support measures in pedagogical documents of early childhood education care*. Jyväskylän yliopisto.
- Heiskanen, N., Saxlund, T., Rantala, A., & Vehkakoski, T. (2019a). Lapsen vahvuudet esiopetusvuoden pedagogisissa asiakirjoissa. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin*, 29(1), 26–42.
- Heiskanen, N., Alasuutari, M., & Vehkakoski, T. (2019b). Intertextual voices of children, parents, and specialist in individual education plans. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63 (36–53).
- Heiskanen, N. (2021) Pedagogiset asiakirjat lapsen tuen suunnittelun välineinä ja sosiaalisen tuen muokkaajina. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, Vol 31, Niilo Mäki -säätio <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2021/02/Heiskanen.pdf>
- Helin, P., Kola-Torvinen, P. & Tarkka, K. (2018) Osallisuus ja osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Teoksessa J. Kangas, J. Vlasov, E. Fonsén ja J. Heikka (toim) *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 Suunnittelu, toteutus ja kehittäminen* (s. 11–19). Suomen varhaiskasvatus ry.

- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Tammi.
- Kaskela, M. & Kronqvist, E. (2007) *Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan*. Stakes
- Kataja, E. (2018) Osallisuus käsitteenä ja kasvatustilana. Opetushallitus. Video. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>
- Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M. L. (2017). *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Lapsen oikeuksien sopimus (1989)
<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-lyhennettyna/>
- Lämsä, T. (2017). *Näkyvä lapsuus: Lapsuuskuva havainnointipäiväkirjassa ja television mainoskuvissa*. Jyväskylän yliopisto.
- Lämsä, T. (2021). Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. *Kasvatus ja aika*, 15(2), 79–86. <https://doi.org/10.33350/ka.102527>
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*.
<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman%20perusteet%202022.docx>
- Roos, P., Nätyinki, H., Javanainen, H., Koivisto, P., Anttinen, M., Varttinen, P. & Rintakorpi, K. (2016). *Mitä kuuluu?: Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotitarjossa* (2. korjattu painos.). [Piia Roos Oy].
- Sandberg, E. (2021) *Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. PS-kustannus
- Taskinen, K. (2020) *1–3-vuotiaan lapsen osallisuus vasuprosessissa varhaiskasvatuksen opettajien kuvaamana* [Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto]. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/315119>
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turja, L. & Vuorisalo, M. (2017) *Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimässä*. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök,

M. L. (2017). *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. <https://www.elibslibrary.com/jyu/9789517686532>

Varhaiskasvatuslaki 2018 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Viitala, R. (2014) *Jotenkin häiriöks: etnografinen tutkimus sosioemotionaalista tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä*. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/44052>

LIITTEET

Liite 1. Tiedote tutkimuksesta / Tutkimuspyyntö

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA / TUTKIMUSPYYNTÖ

30.1.2022

Tutkimuksen nimi ja rekisterinpitäjä

Lapsen mielipiteet omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan, Sari Vainionpää

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Pyydän suostumustanne lapsenne varhaiskasvatussuunnitelman käyttämiseen tutkimuksessa, jossa tutkitaan lapsen osallisuutta oman varhaiskasvatussuunnitelmansa laadinnassa. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojen käsittelystä.

Tutkimuksen aineistoksi pyydetään 5-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä syksyllä 2021 tehtyjä varhaiskasvatussuunnitelmia.

Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voitte kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisen milloin tahansa, jolloin kaikki aineisto tuhoetaan heti.

Tutkimuksen kulku

Tutkimuksessa perehdytään lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin (vasu) lapsen näkökulman selvittämiseksi. Tutkin miten lapsen mielipiteet, vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet vasussa näkyvät. Analysointia varten lapsen vasusta tallennetaan muistitikulle vain tutkimuksen kannalta välttämättömät osiot. Päiväkotiryhmä, lapsiryhmä, lapsen nimi, ym. henkilötiedot jätetään jo tässä vaiheessa pois. Vasut nimitetään T1, T2, P1, P2 jne. Tämän jälkeen vasuja sekä analysoidaan että niistä raportoidaan nimettöminä. Aineistoja tarkastelee Sari Vainionpää, proseminarityön ohjaaja Tiina Lämsä ja kommentointia aineiston pohjalta tehdään suljetussa 10 henkilön opiskelijaryhmässä. Proseminarityön hyväksymisen jälkeen aineisto hävitetään tietokoneelta poistamalla ja mahdolliset paperiaineistot toimittamalla ne tietosuojaroskiin.

Tutkimuksen kustannukset

Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota eikä siitä koidu kuluja osallistujalle.

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu kevään 2022 aikana varhaiskasvatustieteen proseminaariryö.

Lisätietojen antajan yhteystiedot

Sari Vainionpää, vainionpaa.sari@gmail.com, 044 7430604

Proseminaariryön ohjaaja KT Tiina Lämsä, tiina.al.lamsa@jyu.fi

Liite 2. Suostumuslomake

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua (lapseni varhaiskasvatussuunnitelmaa) on pyydetty osallistumaan tutkimukseen Lapsen mielipiteet omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta sekä henkilötietojeni käsittelystä. Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tutkimuksen keskeyttämisestä ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Voin myös, milloin tahansa peruuttaa suostumukseni tutkimukseen ja suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn lapseni varhaiskasvatussuunnitelman käytön tiedotteessa kuvattuun tutkimukseen.

Kyllä

**Allekirjoituksellani vahvistan, että lapseni _____
varhaiskasvatussuunnitelmaa saa käyttää tutkimuksessa ja että suostumukseni on vapaaehtoinen. Olen myös keskustellut asiasta lapseni kanssa.**

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Suostumus vastaanotettu, päiväys

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu suostumus jää tutkijalle ja kopio annetaan tutkittavalle. Suostumusta säilytetään tietoturvalisesti niin kauan kuin aineisto on tunnistellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään, suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.

Liite 3. Tietosuojailmoitus

Tietosuoja-asetus (679/2016) 12-14, 30 artikla

TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSESTA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE

30.1.2022

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä tutkittavan ole pakko toimittaa mitään tietoja, tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää.

1. TUTKIMUKSEN NIMI, LUONNE JA KESTO

Lapsen mielipiteet omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan
Laadullinen tutkimus kevään 2022 aikana

2. MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1

Tutkittavan suostumus

3. TUTKIMUKSESTA VASTAAVAT TAHOT

Tutkimuksen tekijä: Sari Vainionpää, 044 7430604,
vainionpaa.sari@gmail.com

Tutkimuksen ohjaaja: KT Tiina ~~Lämsä~~, tiina.al.lamsa@jyu.fi

4. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää lapsen osallisuutta oman varhaiskasvatussuunnitelmansa laadinnassa. Lisäksi on tarkoitus selvittää miten lapsen mielipiteet, vahvuudet ja mielenkiinnonkohteet näkyvät hänen varhaiskasvatussuunnitelmassaan.

Tutkimuksen aineistona on 2016 syntyneiden lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Tutkimukseen halutaan 20-25 vasua, jotka on tehty päiväkotiryhmässä syksyn 2021 aikana.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Tutkimus toteutetaan valmiita asiakirjoja eli lasten varhaiskasvatussuunnitelmia analysoimalla ja niistä raportoimalla.

Varhaiskasvatussuunnitelmista poistetaan tulostusvaiheessa kaikki henkilötiedot sekä tiedot päiväkodista, ja ne nimetään T1, T2, P1, P2 jne. Aineistoa analysoidaan laadullisin tutkimusmenetelmin. Aineistoa käsittelee Sari Vainionpää, proseminaariryön ohjaaja Tiina Lämä ja kommentointia aineiston pohjalta tehdään suljetussa 10 opiskelijan ryhmässä.

6. TUTKIMUKSEN MAHDOLLISET HYÖDYT JA HAITAT TUTKITTAVILLE

Tutkimus tuottaa tietoa lapsen näkökulman huomioimisesta, lapsen mielipiteistä, vahvuuksista ja mielenkiinnon kohteista sekä niiden näkymisestä varhaiskasvatussuunnitelmassa.

7. HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietojasi ei voida tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat –aineisto on anonymisoitu. Aineisto (muistitikku, mahdolliset tulosteet) säilytetään lukitussa kaapissa, jonne ei ole pääsyä muilla kuin tutkijalla.

Tutkimustuloksissa ja muissa asiakirjoissa yksittäiseen vasuun viitataan vain tunnistekoodilla.

Tutkimusaineistoa säilytetään Jyväskylän yliopisto tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti.

Proseminaariryön hyväksymisen jälkeen aineisto hävitetään tietokoneelta poistamalla ja mahdollinen paperiaineisto toimitetaan tietosuojaroskiin.

8. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksesta valmistuu varhaiskasvatustieteen proseminaariryö.

9. TUTKITTAVAN OIKEUDET JA NIISTÄ POIKKEAMINEN

Tutkittavalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos tutkittava peruuttaa suostumuksensa, hänen tietojaan ei käytetä enää tutkimuksessa.

Tutkittavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

Tutkimuksessa ei poiketa muista tietosuojalainsäädännön mukaisista tutkittavan oikeuksista.

HENKILÖTIETOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Tietoja säilytetään ilman tunnistetietoja tutkijan hallussa lukitussa paikassa ja tietokoneella salasanasuojauksen takana, kunnes tutkimus on päättynyt ja proseminaarityö hyväksytty. Tämän jälkeen aineisto hävitetään.

10. REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista voit olla yhteydessä tutkimuksen tekijään.

Liite 4. Oma tiedote

Hei!

Olen Vainionpään Sari, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Opiskelen varhaiskasvatustiedettä Jyväskylän avoimessa yliopistossa päiväkotityön ohessa.

On tullut opinnäytetyön aika ja tahtoisin tehdä tutkielmani siitä, miten lasten mielipiteet ja mielenkiinnon kohteet näkyvät lapsen omassa vasussa!

Toivon teiltä, hyvät huoltajat, myönteistä suhtautumista ja osallistumista tähän pieneen tutkimukseen. Kuten tiedotteessakin mainitaan, vasuista poistetaan kaikki tiedot päiväkodista ja lapsesta ja niitä käsitellään nimettöminä koko ajan.

Ohessa tiedote, suostumuslomake ja tietosuojailmoitus.

Mikäli osallistutte, täytättehän suostumuslomakkeen viimeistään t. [REDACTED] ja annatte sen lapsenne ryhmän kasvattajalle. Palautan teille kopion suostuksestanne.

Kiitos paljon!

Voikaa hyvin :)

Liite 5. Lapsen vasulomake, luettelonomaisesti kuvattuna

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Lapsen nimi	Luontipäivämäärä	Päiväkoti / Ryhmä
Testinen, Lapsi	1.12.2021	Testipäiväkoti - Testiryhmä 1
Huoltaja 1	Huoltaja 2	Varhaiskasvatuksen opettaja
Testinen, Äiti		Ope opettaja

Muu laatimiseen osallistunut henkilöstö ja/tai asiantuntijat

"Lapset puheeksi"™ -keskustelu pidetty

Kyllä Ei

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Päiväkotimme varhaiskasvatuksen arvot

Ryhmän tavoitteet

Vasu-keskustelun valmistavat havainnot

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Pukeutuminen, riisuminen, ruokailu, nukkuminen, wc-toiminnot, päivähoitoon tulo- ja lähtötilanteet
Lapselle ominaista? Mitä osaa, mitä opettelee, missä tuen tarvetta?

Varhaiskasvatushenkilöstön havaintoja

Huoltajien havaintoja

Lapsen mielipide ja toiveet

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan havaintoja

Vuorovaikutus ja tunnetaidot

Vuorovaikutus lasten ja aikuisten kanssa, suhtautuminen rajoihin ja sääntöihin, vuoron odottaminen, pettymysten sieto, tunteiden ilmaisu jne.
Lapselle ominaista? Mitä osaa, mitä opettelee, missä tuen tarvetta?

Varhaiskasvatushenkilöstön havaintoja

Huoltajien havaintoja

Lapsen mielipide ja toiveet

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan havaintoja

Kieli

Puheen ymmärtäminen ja tuottaminen, kielellinen muisti ja sanavarasto, lukemisen ja kirjoittamisen alkeet, mielenkiinto kirjoihin ja satuihin jne.

Lapselle ominaista? Mitä osaa, mitä opettelee, missä tuen tarvetta?

Varhaiskasvatushenkilöstön havaintoja

Huoltajien havaintoja

Lapsen mielipide ja toiveet

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan havaintoja

Leikki

Leikin kehitysvaihe, mielileikit, leikkikaverit, leikin kesto, mielikuvituksen käyttö, leikin mahdollisuudet ja merkitys kotona/päivähoidossa jne.

Lapselle ominaista? Mitä osaa, mitä opettelee, missä tuen tarvetta?

Varhaiskasvatushenkilöstön havaintoja

Huoltajien havaintoja

Lapsen mielipide ja toiveet

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan havaintoja

Liikkuminen

Karkea- ja hienomotoriikka, päivittäinen liikunta

Lapselle ominaista? Lapsen vahvuudet, harrastuneisuus, missä tuen tarvetta?

Varhaiskasvatushenkilöstön havaintoja

Huoltajien havaintoja

Lapsen mielipide ja toiveet

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan havaintoja

Ilmaisun monet muodot

Musiikillinen, kuvallinen, sanallinen ja kehollinen ilmaisu, kulttuuri

Lapselle ominaista? Lapsen vahvuudet, harrastuneisuus, missä tuen tarvetta?

Varhaiskasvatushenkilöstön havaintoja

Huoltajien havaintoja

Lapsen mielipide ja toiveet

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan havaintoja

Tutkiminen

Ympäristökasvatus, matemaattinen ajattelu, teknologiakasvatus

Lapselle ominaista? Lapsen vahvuudet, harrastuneisuus, missä tuen tarvetta?

Varhaiskasvatushenkilöstön havaintoja

Huoltajien havaintoja

Lapsen mielipide ja toiveet

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan havaintoja

Lapsen Vasu-keskustelu

Lapsen mahdollisen aiemman vasun tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi

Tavoitteiden toteutuminen ja havainnot lapsen edellisestä vasusta

Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi

Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen

Esille otetut / Sovitut asiat

Arviointi

Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle

Esille otetut / Sovitut asiat

Arviointi

Toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi

Esille otetut / Sovitut asiat

Arviointi

Mahdolliset muut kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät tarpeet sekä tuen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja sovitut järjestelyt

Esille otetut / Sovitut asiat

Arviointi

Muut huomioitavat asiat

Lapsen hyvinvoinnin tukemiseen liittyvät muut huomioitavat asiat

Laatimisessa hyödynnetyt muut mahdolliset asiakirjat ja suunnitelmat

Seuranta- ja arviointikohdat (muut lisätiedot)

3. Kuvaus lapsesta (Näkyä ryhmävasussa)

Lapsen vahvuudet/
Lapsen mielenkiinnon kohteet

Lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet

Muut lisätiedot/
Muut merkitykselliset asiat

Arviointi

1.12.2021